

проектів носять лише профілактичний характер, тобто все у них підпорядковане виключно культурі використання контрацепції.

- Однак єдиної федеральної програми, яка б задовольнила вимоги усіх соціальних інституцій, в країні ще не розроблено. Це дозволяє стверджувати, що питання необхідності статевого виховання учнівської молоді в Російській Федерації сьогодні являє собою проблему, що потребує вирішення, а отже, подальшого теоретичного опрацювання, прогресивні ідеї якого можуть бути використані для вдосконалення педагогічної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

- Говорун Т.В. До проблеми статевої соціалізації дітей / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежди // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка – 2006. – №4. – С. 16–22.
- Главацька О.Л. Проблема підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Л. Главацька. – Тернопіль, 2000. – 20 с.
- Добряков И. В. Детская гиперсексуальность как следствие дидактогении / И. В. Добряков // Медико-психолого-педагогические аспекты полового воспитания подростков : Тезисы научно-практической конференции. 25–27 января 1996 г. – СПб., 1996. – С.3–9.
- Кон И. С. Подростковая сексуальность на пороге XX века [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sexology.narod.ru/book10_3.html
- Кравець В.П. Гендерна педагогіка: навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
- Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2005. – 439 с.
- Изгорев С.А. Подготовка юношей и девушек к созданию семьи на основе потребностно-информационного подхода к половому воспитанию: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Изгорев С. А. – СПб., 2004. – 151 с.
- Овсиенко И.А. Подготовка будущего учителя к нравственно-половому воспитанию школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Овсиенко И. А. – Калуга, 2003. – 122 с.
- Проект «13+» – шведская модель сексуального просвещения для Питерских подростков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.r-komitet.ru/obraz/13-plus.htm

УДК 37.013.42

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЦЕНТРАХ

Ткаченко І.В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У статті розглядаються теоретичні засади соціального виховання в дитячих оздоровчих центрах України. Під соціальним вихованням розуміється процес створення умов і реалізації таких заходів, які спрямовані на оволодіння і засвоєння школярами загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування у дітей соціально позитивних ціннісних орієнтацій. Основна увага зосереджена на рівнях, методах і етапах соціального виховання в дитячих оздоровчих центрах.

Ключові слова: соціальне виховання, соціалізація, особистість.

Ткаченко И.В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ В ДЕТСКИХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ЦЕНТРАХ / Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Украина.

В статье рассматриваются теоретические основы социального воспитания в детских оздоровительных центрах Украины. Под социальным воспитанием понимается процесс создания условий и реализации таких мер, которые направлены на овладение и усвоение школьниками общечеловеческих и специальных знаний, социального опыта с целью формирования у детей социально положительных ценностных ориентаций. Основное внимание сосредоточено на уровнях, методах и этапах социального воспитания в детских оздоровительных центрах.

Ключевые слова: социальное воспитание, социализация, личность.

Tkachenko I.V THEORETICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL EDUCATION OF PUPILS IN CHILDREN'S HEALTH CENTER / Kharkiv National Automobile and Highway University, Ukraine.

The article is dedicated to the theoretical bases of social education in children's recreation camps of Ukraine. Social education is understood as process of creation of conditions and realization of such measures which are directed on mastering and mastering by schoolboys of universal and special knowledge, social experience for the purpose of formation at children of socially positive valuable orientations. The basic attention is concentrated to levels, methods and stages of social education in children's recreation camps.

Key words: social education, socialization, the person.

Протягом останніх років питання соціального виховання школярів, технологій соціально-педагогічної роботи з ними все частіше піднімаються в науковій і навчально-методичній літературі. Сьогодні вже існує низка книг, присвячених основним проблемам соціальної педагогіки (О. Безпалько [1], Т. Василькова [4], Г. Вороніна [5], М. Галагузова [14], А. Капська [13], А. Мудрик [10], А. Мустаєва [11], Л. Немець [12] та інші), а також наявні численні наукові публікації в періодиці, у яких розглядається та або інша проблема цього спектру (О. Бовть [2], О. Богдановська [3], А. Вигорбіна [6], А. Малько [8] та інші).

Зокрема актуальними в нашому контексті є різновекторні напрацювання А. Мудрика. Ключем до розуміння безлічі проблем для автора є трактування процесу виховання в цілому й соціальної педагогіки зокрема як «мистецтва передбачити неминуче й зменшувати ефект того, що трапилось». Соціальне виховання дослідник трактує як «виховання, що здійснюється суспільством і державою у створених для цього організаціях» [10, с. 6].

Л. Немець в початково-методичній праці «Соціальна педагогіка з основами педагогічної майстерності» [12] розглядає соціальне виховання як одне з важливих соціально-педагогічних питань, аналізує види й специфіку соціально-педагогічної роботи зі школярами. А Безпалько трактує соціальне виховання як створення умов і заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування у молоді соціально позитивних ціннісних орієнтацій [1]. Схема процесу соціального виховання в розумінні вченого повинна включати так: включення дитини в систему життєдіяльності різноманітних організацій (наприклад, дитячого оздоровчого центру – ДОЦ), набуття й накопичення соціального досвіду, знань, умінь, їх інтерпретація, і як результат набутого досвіду – відповідна поведінка особистості.

О. Богдановська в праці «Засвоєння соціальних норм як складова шкільної соціалізації» [3] наголошує на винятковій ролі школи й учителя у формуванні поведінкових і особистісних рис підлітка, які при правильному протіканні навчально-виховного процесу повинні відповідати прийнятим у суспільстві нормам.

При вивченні широкого спектру соціально-педагогічних проблем цінну історико-теоретичну й методологічну базу дають дослідження А. Малько «Соціальна педагогіка в школі: культурологічний аспект» [7], «Формування методологічних основ соціальної педагогіки: культурологічний підхід» [8] та інші, у яких піднімаються питання, пов'язані із сучасною «кризою виховання в загальноосвітній школі», що обумовлена «об'єктивними й суб'єктивними факторами» [7, с. 36].

При цьому більшість дослідників указують на те, що проблема соціального виховання – це по суті проблема саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення особистості, яка вирішується, перш за все, завдяки створенню в суспільстві суб'єктивних і об'єктивних умов, що спонукають дитину формувати в собі необхідні якості за допомогою вихователя і в процесі самовиховання.

Як стверджує О. Безпалько, соціальне виховання дітей є однією з важливих складових суспільного життя. Воно, насамперед, спрямоване на досягнення таких цілей, як забезпечення в державі сприятливих умов соціалізації підростаючого покоління та саморозвиток людини як особистості й суб'єкта діяльності [1].

Отже, проблема впливу соціального середовища на особистість дитини завжди була в полі зору наукових досліджень соціальних педагогів і психологів. Сучасні вчені намагаються врахувати увесь спектр соціальних інститутів, які беруть участь у процесі соціального виховання підростаючого покоління (сім'я, школа, позашкільні освітньо-виховні установи, засоби масової інформації тощо). Сам процес і результат взаємодії особистості й соціального середовища розглядається у процесі засвоєння, відтворення та розвитку особистістю соціального досвіду того суспільства, до якого належить людина.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що ДОЦ на сучасному етапі є одним із базових інститутів соціалізації молоді (поряд із сім'єю, навчальними закладами, групами однолітків, державними, релігійними й приватними організаціями). Однак, як слушно зазначає А. Капська: «Значна кількість дитячих оздоровчих закладів без серйозної державної підтримки протягом останніх десятиліть значно скоротилася, інші – перебувають на шляху кардинальної трансформації й пошуку сприятливих умов для функціонування» [14, с. 179]. Зрозуміло, що за таких обставин не всі ДОЦ успішно здійснюють свої

педагогічні функції, а тому виникає проблема наукового пошуку педагогічних засад соціального виховання школярів у дитячих оздоровчих центрах України.

Метою нашої статті є характеристика теоретичних засад соціального виховання школярів у дитячих оздоровчих центрах

При цьому йдеться про нову сутність дитячого центру як відкритої, гнучкої й варіативної системи, здатної до саморозвитку й самовідновлення, із новим змістом діяльності, новою позицією педагога, який стає для дитини лідером, наставником, помічником і взаємодіє з нею на підставі принципів гуманізму, співробітництва та співдружності з дитячим колективом.

Сучасний дитячий оздоровчий центр можна охарактеризувати як окрему соціальну спільноту, засновану на дружніх зв'язках, для якої характерне спільне проживання протягом певного часу й ведення так званого «домашнього господарства». Зрозуміло, що в кожному конкретному центрі складається своя, індивідуальна виховна система, яка формується емпіричним шляхом, тобто постійно апробується в досвіді, містить педагогічні «знахідки», засоби і методи впливу на дитину, проте не позбавлена прорахунків і помилок. Цілі, принципи та зміст виховання в ДОЦ видозмінюються залежно від цілої низки причин (вік дітей, їх ціннісні орієнтації, загальна й педагогічна культура їхніх батьків, етнічна, релігійна приналежність тощо).

У результаті здійснення в ДОЦ різноманітних програм формується нова модель виховної діяльності, заснованої на різних аспектах творчості, оздоровлення, соціалізації, адаптації й самовизначення дітей.

Під соціалізацією в цьому контексті розуміємо процес «входження» особистості в суспільство, тобто процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду під час спілкування та діяльності. При цьому потрібно зважати на те, що соціалізація індивідуума відбувається як в умовах стихійного впливу на особистість різних життєвих обставин, так і в умовах цілеспрямованого виховання, наприклад, під час навчання у школі чи перебування в літніх оздоровчих центрах.

Соціалізація особистості нерозривно пов'язана з соціальним вихованням – створенням у суспільстві умов і заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в дитини соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Провідним завданням соціального виховання в кожному суспільстві є створення оптимальних умов для найбільш повноцінного розвитку особистості. Завдяки організації виховання соціалізація охоплює всіх людей, створюючи можливості для розуміння та взаємодії між ними. Виховання озброює дітей знаннями, як задовольняти свої потреби найефективнішим способом – у співпраці з іншими, беручи до уваги звичаї та закони, виконуючи соціальні функції, що потрібні іншим. Отже, соціальна організація виховання є одним із механізмів упорядкування суспільства.

Соціалізація дітей в ДОЦ реалізується, насамперед, через їх участь у відповідних видах діяльності. Орієнтуючись на загальну мету виховання, вихователь таким чином одночасно вирішує актуальні завдання різних напрямків виховання, використовуючи види діяльності, пов'язані з розвитком пізнавальної активності вихованців, вихованням у них моральних якостей, розвитком художніх здібностей, залученням до продуктивної праці, формуванням фізичної досконалості тощо.

Основними функціями сучасних ДОЦ у процесі соціального виховання можна вважати залучення дитини до культури суспільства; створення умов для дитячого індивідуального розвитку й духовно-ціннісної орієнтації; автономізація дітей від дорослих тощо.

У цьому контексті соціальне виховання можна розглядати як процес відносно соціально контрольованої соціалізації, здійснюваний у спеціально створених виховних організаціях, який допомагає розвинути можливості дитини, що включають її здібності, знання, зразки поведінки, цінності, відносини, сприйняті суспільством, у якому особистість живе [10].

Іншими словами, соціальне виховання являє собою процес планомірного створення умов для цілеспрямованого позитивного розвитку дитини та її духовно-ціннісної орієнтації.

Взаємодія у процесі соціального виховання являє собою обмін між його суб'єктами інформацією, типами і способами діяльності і спілкування, ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, відбір і засвоєння яких має вибіркового характеру. Така взаємодія значною мірою соціально диференційована, індивідуалізована й варіативна, оскільки конкретні учасники взаємодії, будучи членами певних етнічних, соціальних і соціально психологічних груп, більше або менше усвідомлено і цілеспрямовано реалізують у взаєминах один із одним той тип соціальної поведінки, який схвалюється в цих групах і має свою специфіку.

Таким чином, здійснюване в процесі взаємодії соціальне виховання в ДОЦ створює більше або менше сприятливі умови і можливості для оволодіння дитиною позитивними соціальними, духовними і

емоційними цінностями, а також формує умови для її самопізнання, самовизначення, самореалізації, а в цілому – для придбання досвіду пристосовування й відособлення в суспільстві.

При цьому соціальне виховання здійснюється на декількох рівнях (за В. Гінецинським). Соціетарний рівень виховання забезпечує засвоєння школярами культурних цінностей суспільства з метою його повноцінного функціонування. Інституційний рівень виховання реалізують спеціальні соціальні інститути, зокрема установи дошкільної, шкільної і додаткової освіти. Соціально-психологічний рівень виховання здійснюють соціальні групи, суспільні організації й колективи (літні оздоровчі центри в тому числі). Міжособистісний рівень виховання відбувається з урахуванням індивідуально-психологічних і особових особливостей вихователя і вихованця (батьківське виховання, виховний вплив соціального педагога, вчителя). Інтраперсональний рівень – це не що інше як процес самовиховання [10].

Із соціальним вихованням тісно пов'язане становлення особистості, її соціалізація, засвоєння людиною ustalених у суспільстві норм і правил. Так суспільство забезпечує своє існування, розвиток і дає можливість наступним поколінням шляхом соціокультурної імітації відтворювати і зберігати культуру, виконувати соціальні ролі, певні соціальні функції тощо.

Соціальне виховання дозволяє особистості протистояти кризам, сприяти розумній і успішній самоорганізації життя в умовах оточуючого мікросередовища (наприклад, сім'ї чи освітньої системи). Воно прищеплює уміння гармонійно співіснувати з природою, окремими людьми, соціумом, світом речей.

Головна мета соціального виховання полягає в орієнтації фізичних, етичних і духовних сил особистості на самовиховання схвалених суспільством якостей. Виходячи з цього сучасні ДОЦ повинні забезпечити захист прав і охорону здоров'я школярів, а також сприяти їх фізичному, психічному, творчому і соціальному розвитку дитини.

Таким чином, соціальне виховання націлене на перетворення особистості в повноправного члена суспільства в процесі багаторівневого засвоєння знань, норм поведінки, відносин у суспільстві і сім'ї (правових, економічних, цивільних і побутових).

Виходячи з цього, методи соціального виховання в ДОЦ повинні базуватися на: 1) безпосередньому впливові вихователя на вихованця (приклад, авторитет, прохання, порада, заохочення, увага, зміцнення віри у власні сили особистості, довір'я, а також переконання, натяк, ласкавий докір, уявна байдужість або недовір'я, обурення, попередження, засудження, мораль, вимога, наказ, покарання тощо); 2) створенні спеціальних умов, ситуацій і обставин, які змушують вихованця змінити власне ставлення до тих чи інших людей, ситуацій, подій, виразити свою позицію, здійснити вчинок, виявити характер; 3) громадській думці значущої для вихованця референтної групи, наприклад, шкільного колективу, авторитетної для вихованця людини (вчителя, вихователя, суспільного чи державного діяча), засобу масової інформації; 4) спільній діяльності вихователя з вихованцем, спілкуванні, грі, у тому числі тривалій виховуючій грі (особливо у так званих тематичних літніх оздоровчих центрах із заглибленням у народні традиції, історію, культуру); 5) процесі навчання, самоосвіти й передачі інформації, соціального досвіду в колі дружнього й професійного спілкування; 6) на зануренні у світ народних традицій, фольклорної творчості, читання художньої літератури тощо.

У літній період у сучасних дитячих оздоровчих центрах доцільно актуалізувати такі напрями роботи соціального педагога, як спортивно-оздоровчі заходи; продуктивна праця; історична пошукова діяльність; патріотична робота; екологічна робота тощо.

Наприклад, у рамках екологічного виховання діти виготовляють вироби з природного матеріалу, вивчають рідний край у походах, випускають екологічні газети, працюють у лісництвах, охороняють ліс, збирають лікарські трави.

При цьому вихователі сучасних ДОЦ повинні зважати на те, що у вихованні особистості виділяють чотири етапи. Ключова теза першого етапу звучить так: «Щоб вихованець міг поводитися правильно, він повинен знати, як саме себе потрібно вести і чому саме так, а не інакше». Отже, перший етап виховання полягає в ознайомленні дітей із загальними нормами та суспільними правилами поведінки.

Другий етап виховання полягає у формуванні уявлень. Завдання вихователя на цьому етапі полягає в тому, щоб викликати позитивне ставлення вихованців до норм і правил поведінки, які їм пропонуються. Однак важливо, щоб дитина прийняла ці правила як значущі для себе.

На третьому етапі формуються погляди і переконання. Цей етап характеризується сприйняттям і перетворенням норм в особисте надбання (психічний стан, що показує потенційну готовність до дії). Переконання в цьому контексті являють собою стійкі, засновані на певних принципах і світобаченні погляди, які служать орієнтирами в житті.

На заключному, четвертому етапі неодноразові повторення дій дитини повинні отримати схвальну оцінку з боку оточення, що обумовить у подальшому формування звичок культури поведінки, яка стане

для особистості нормою і потребою. У результаті формується спрямованість особистості як система узгоджених взаємопов'язаних переконань і потреб.

Соціальне виховання на сучасному етапі є важливою складовою соціальної педагогіки й торкається майже всіх сфер соціальної життєдіяльності людини. Літні оздоровчі центри в цьому контексті відіграють одну із провідних ролей у процесі соціального виховання школярів, оскільки дають можливість створити таку систему соціальних відносин, у якій дитина може «приміряти» на себе ті чи інші соціальні ролі, нормативні настанови і взірці соціального виявлення, які в подальшому дозволять їй гармонійно розвиватися й функціонувати у суспільстві. Однак, зважаючи на те, що тема пошуку нових педагогічно-компетентних рішень у функціонуванні дитячих оздоровчих центрів є відносно новою в українській педагогіці, вважаємо за потрібне привернути до неї увагу науковців й спровокувати дискусію з приводу концептуальних основ соціального виховання в так званих малих соціальних групах, до яких можна віднести й дитячі оздоровчі центри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі / О. Безпалько. – К. : Центр наукової літератури, 2009. – 300 с.
2. Бовть О. Соціально-психологічні причини агресивної поведінки підлітків / О. Бовть // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 17–19.
3. Богдановська О. Засвоєння соціальних норм як складова шкільної соціалізації / О. Богдановська // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 98–104.
4. Василькова Т.А. Социальная педагогика: курс лекций / Т. А. Василькова, Ю. В. Василькова. – М. : Академия, 2000. – 440 с.
5. Воронина Г.А., Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога / Г. А. Воронина, П.А. Шептенко. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
6. Выгорбина А.В. Специфика воспитательной работы социального педагога / А. В. Выгорбина // Педагогика. – 2000. – № 5. – С. 36–40.
7. Малько А.О. Соціальна педагогіка в школі: культурологічний аспект / А. О. Малько // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 36–40.
8. Малько А.О. Формування методологічних основ соціальної педагогіки: культурологічний підхід / А. О. Малько // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 25–33.
9. Методика и технологии работы социального педагога / [под ред. М.А. Галагузовой, Л.В. Мардахаева]. – М. : Академия, 2002. – 192 с.
10. Мудрик А.В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2000. – 200 с.
11. Мустаева Ф.А. Основы социальной педагогики / Ф. А. Мустаева. – М. : Академия, 2001. – 241 с.
12. Немець Л.М. Соціальна педагогіка з основами педагогічної майстерності / Л. М. Немець. – Х. : Вид центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2002. – 214 с.
13. Соціальна педагогіка : підруч. / [за ред. А. Капської]. – К. : ЦУЛ, 2006. – 468 с.
14. Социальная педагогика: курс лекций / [под общ. ред. М.А. Галагузовой]. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 416 с.

УДК 811.111: 81'42

РЕАЛИЗАЦИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ ИНТЕНЦИЙ АВТОРА В ИНОЯЗЫЧНОМ ТЕКСТЕ

Третьякова Т.А., к. пед. н., доцент, Мурко И.И., преподаватель

Запорожский национальный университет

В статье рассматривается одна из важных проблем методики преподавания иностранных языков - формирование умений чтения, в частности, вопрос отбора текстового материала. Текст на иностранном языке рассматривается как способ реализации коммуникативных целеустановок автора.